

SUG'URTA TASHKILOTLARINI SOLIQQA TORTISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI: XALQARO TAJRIBA

Tashkuziev Suxrob Abdurazzak o'g'li

***Annotatsiya:** Ushbu maqola sug'urta tashkilotlarini soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlarini va xalqaro tajribalar, sug'urta tashkilotlari soliqqa tortishning xalqaro o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish orqali ushbu maqola sanoat mutaxassislari, siyosatchilar va manfaatdor tomonlarni global soliq muhitida samarali harakat qilish va muvofiqlikni qo'llab-quvvatlaydigan, xalqaro raqobatbardoshlikni qo'llab-quvvatlovchi va moliyaviy optimallashtirish uchun asosli qarorlar qabul qilish haqida ma'lumotlar berilgan.*

***Kalit so'zlar:** sug'urta tashkilotlari, soliqqa tortish, siyosatchi, xalqaro tajribalar, bozor iqtisodiyoti.*

Soliqlar butun dunyo bo'ylab sug'urta tashkilotlarining operatsiyalari va moliyaviy dinamikasini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Sug'urta sanoati murakkab, o'zaro bog'langan global bozorda faoliyat yuritir ekan, xalqaro kontekstda soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlarini tushunish soha mutaxassislari, tartibga soluvchilar va siyosatchilar uchun juda muhimdir. Ushbu maqola sug'urta tashkilotlariga ta'sir ko'rsatadigan noyob soliq mulohazalari va xalqaro tajribalarni o'rganishga qaratilgan bo'lib, sug'urta soliqqa tortishning global landshafti haqida qimmatli tushunchalar beradi. Sug'urta – bu uning qatnashchilari o'rtasida ko'rilishi mumkin bo'lgan zararlarni qoplashga mo'ljallangan maqsadli sug'urta fondlarini shakllantirish va ulardan foydalanish bilan bog'liq bo'lgan qayta taqsimlash munosabatlari majmuasidan iborat. Sug'urta iqtisodiy kategoriya sifatida moliya kategoriyasining tarkibiy qismi hisoblanadi. Ammo, sug'urta moliyadan xususiyatli jihatlarga egadir. Agar moliya qo'shilgan qiymat va pul daromadlarini birlamchi va qayta taqsimlash bilan bog'liq munosabatlarni ifodalasa, sug'urta,

faqatgina qayta taqsimlash munosabatlarinigina qamrab oladi.

Sug'urtaning o'ziga xos xususiyatlarini quyidagicha keltirishimiz mumkin:

1.Sug'urta xavf-xatarlar, tabiiy ofatlar, baxtsiz hodisalar bilan bog'langan.

2.Sug'urta jarayonida sodir bo'ladigan munosabatlar chegaralangan bo'ladi. U tor doirada – zararlarni qoplashdan manfaatdor bo'lgan korxonalar va shaxslar bilan sug'urta tashkilotlarining harakat doirasida amal qiladi.

3.Sug'urtaning hudud doirasiga bog'liqligidir. Tabiiy ofatlardan keladigan zararlarni kichik yoki katta hudud doirasini qamrab olishi mumkin. Zarar katta hududda bo'lsa, uni qoplash uchun ko'p mablag' talab qilinadi.

4.Sug'urtaning vaqt tushunchasi bilan bog'liqligidir. Sug'urta muddati turlicha bo'lishi mumkin: bir yildan bir necha o'n yilga mo'ljallab tuziladi.

5.Sug'urta badallarining zararni qoplashga sarflanishi, bu orqali sug'urtalanuvchi ixtiyoriga qaytarilishidir.

Yangi ko'rsatmalarga binoan, ayrim sug'urta xillarida badalning bir qismi sug'urta hodisasi sodir bo'lmaganda ham belgilangan miqdorda qaytariladi. Bu xususiyatlar katta miqdorda zarar keltiruvchi hodisalarning tasodifiy xarakteri, zararlarni favqulodda miqdorda bo'lishi, buning uchun yuz berishi mumkin bo'lgan hodisalarning oldini olish, ogohlantirish bilan bevosita bog'liqdir.

Sug'urta mavjud iqtisodiy atamalar orasida o'z mohiyati jihatidan murakkab va ko'p qirrali tushunchadir. Bu atama ishlab chiqarish va iste'mol, tabiiy ofatlar va ko'ngilsiz hodisalar, mulkchilik shakllari va inson hayotida turli sabablar tufayli sodir bo'ladigan salbiy hodisalar bilan chambarchas bog'langan. Sug'urta - ishlab chiqarish munosabatlarining zaruriy elementidir. U ijtimoiy ishlab chiqarish jarayonidagi moddiy zararlarni qoplash bilan bog'liqdir. Normal ishlab chiqarish jarayonining muhim sharti uning uzluksizligi va to'xtovsizligi hisoblanadi. Agarda ijtimoiy ishlab chiqarish jarayoni tabiiy ofatlar yoki boshqa favqulotda hodisalarning salbiy oqibatlarida ta'sirida to'xtasa yoki buzilsa, u holda jamiyat avvalo turli xil oldini olish qaratilgan tadbirlarini amalga oshirishga, mabodo ular ko'zlangan natijani bermasa, u holda yetkazilgan moddiy zararni qoplashga, ish kuchini ishlab chiqarishning normal sharoitlarini qayta tiklashga majbur

bo'ladi. Inson va tabiat o'rtasidagi qarama-qarshilik bilan asoslangan ijtimoiy ishlab chiqarishning tavakkalchilik xarakteri, birinchi navbatda, tabiiy va boshqa ofatlarning salbiy oqibatlarini oldini olish, bartaraf qilish hamda yetkazilgan zararni yuzaga keltiradi. Bu ob`yektiv munosabatlar insonlarning erishgan hayot darajasini saqlab qolishga bo'lgan real va mavjud ehtiyojini aks ettiradi. Mazkur munosabatlarni alohida xususiyatlar ajratib turadi va ularning yig'indisi ijtimoiy ishlab chiqarishning sug'urtaviy himoyalash iqtisodiy kategoriyasini tashkil etadi. Sug'urta iqtisodiy kategoriya sifatida moliya kategoriyasining tarkibiy qismi hisoblanadi. Ammo, moliya to'laligicha daromadlarni taqsimlash bilan bog'liq bo'lsa, sug'urta esa faqatgina qayta taqsimlash munosabatlarinigina qamrab oladi. Sug'urta tashkilotlarining soliqqa tortilishi alohida mamlakatlarda, shuningdek, xalqaro bitimlar va me'yoriy-huquqiy bazalar kontekstida o'ziga xos xususiyatlarga ega. Mukofot soliqqa tortish, zaxira talablari va investitsiya daromadlarini hisobga olish kabi omillar turli yurisdiksiyalarda sezilarli darajada farq qiladi, bu butun dunyo bo'ylab sug'urta sub'ektlarining raqobat muhiti va operatsion strategiyalariga ta'sir qiladi. Bundan tashqari, transchegaraviy tavakkalchilik va kapitalni boshqarishning murakkabligi, shuningdek, xalqaro soliq shartnomalari va qoidalarining ta'siri global miqyosda faoliyat yuritayotgan sug'urta tashkilotlari uchun soliqni hisobga olishning ko'p qirrali bo'lishiga yordam beradi. Xalqaro tajriba va ilg'or tajribalarni o'rganib, ushbu maqola sug'urta tashkilotlarining chegaralar osha soliqqa tortilishiga xos bo'lgan muammolar va imkoniyatlarni har tomonlama tushunishga qaratilgan.

Sug'urta tashkilotlarini soliqqa tortish ancha murakkab bo'lishi mumkin va yurisdiksiyaga va sug'urta kompaniyasining o'ziga xos turiga qarab o'zgaradi. Biroq, men sug'urta tashkilotlari uchun soliqqa tortishning ba'zi umumiy jihatlari haqida umumiy ma'lumot bera olaman.

1. Premium soliq: Ko'pgina yurisdiksiyalar sug'urta kompaniyalariga ushbu yurisdiksiya doirasida yozilgan yoki yig'ilgan mukofotlar asosida mukofot solig'i soladi. Ushbu soliq ko'pincha mukofotlarning foizi sifatida hisoblanadi va hukumat uchun muhim daromad manbai hisoblanadi.

2. Daromad solig'i: Sug'urta kompaniyalari odatda o'z foydalaridan daromad solig'iga tortiladi. Soliq solinadigan daromadni hisoblash va amaldagi soliq stavkalari yurisdiksiyaga qarab farq qilishi mumkin. Ba'zi mamlakatlarda sug'urta kompaniyalari uchun o'z biznesining o'ziga xos jihatlari, masalan, andarrayting foydasi, investitsiya daromadlari va majburiy zaxiralarni hisobga olgan holda maxsus soliq qoidalari yoki rejimlari mavjud.

3. Investitsion daromad: Sug'urta kompaniyalari ko'pincha yig'ilgan mukofotlardan sezilarli investitsiya daromadlarini ishlab chiqaradilar. Investitsion daromadlarni soliqqa tortish, shu jumladan foizlar, dividendlar va sarmoyaviy daromadlar sug'urta tashkilotlari uchun umumiy soliq rejimining muhim jihati hisoblanadi.

4. Normativ talablar: Sug'urta tashkilotlarining soliqqa tortilishiga ko'pincha sug'urta sohasiga xos bo'lgan tartibga soluvchi talablar ta'sir ko'rsatadi. Ushbu talablar sug'urta kompaniyalarining soliqqa tortish tartibiga ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan investitsiyalar turlari, zaxira talablari va maxsus buxgalteriya qoidalariga cheklovlarni o'z ichiga olishi mumkin.

5. Xalqaro soliqqa tortish: Chegaradan tashqari faoliyat yurituvchi sug'urta kompaniyalari uchun transfer narxlari, daromadlarni turli soliq yurisdiksiyalari o'rtasida taqsimlash va bir nechta mamlakatlarning soliq shartnomalari va qoidalariga rioya qilish kabi xalqaro soliqqa tortish masalalari muhim ahamiyatga ega bo'lishi mumkin.

Sug'urta tashkilotlari soliq bo'yicha mutaxassislar yoki sug'urta sohasida tajribaga ega maslahatchilar bilan hamkorlikda tegishli soliq qonunchiligi va qoidalariga rioya etilishini ta'minlash hamda soliq majburiyatlarini bajarish chog'ida ularning soliq pozitsiyalarini optimallashtirish uchun muhim ahamiyatga ega. Sug'urta tashkilotlari bilan bog'liq soliq qonunlarining murakkabligi va o'ziga xosligini hisobga olgan holda, professional maslahat olish juda muhimdir.

Xulosa:

Sug'urta tashkilotlari soliqqa tortishning xalqaro o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish orqali ushbu maqola sanoat mutaxassislari, siyosatchilar va manfaatdor

tomonlarni global soliq muhitida samarali harakat qilish va muvofiqlikni qo'llab-quvvatlaydigan, xalqaro raqobatbardoshlikni qo'llab-quvvatlovchi va moliyaviy optimallashtirish uchun asosli qarorlar qabul qilish uchun zarur bo'lgan bilimlar bilan jihozlashga intiladi. strategiyalar. Xalqaro doirada xavf va noaniqliklardan himoya qilish biznesini soliqqa tortishning murakkab dinamikasini o'rganayotganimizda ushbu sayohatda bizga qo'shiling.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.Arkhipov A.P, Gomel V.B."Sug'urta biznesining asoslari"M.:Bozor DS, 2002.
- 2.Evstigneev V.D. "Sug'urta biznesini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va tartibga solish" // Moliya, 1996
- 3.Efimov S.L.“Iqtisodiyot va sug'urta:entsiklopedik lug'ati"M:Zerich-PEL, 1996.
- 4.Krutik A.B., Nikitina T.V. "Sug'urta biznesini tashkil etish". SPb .: SPbGUEF, 1999.
- 5.Дустмуродов Р.Д. Аудит асослари. Дарслик.: Т.: Узбекистан миллий энциклопедияси, 2003
- 6.Raximov H.A. "Sug'urta tashkilotlari faoliyatini auditorlik tekshiruvidan o'tkazishni takomillashtirish". Magistrlik disser-tasiyasi. Samarqand-2010
- 7.Erkayev O'.A. O'zbekiston Respublikasida sug'urta bozori. O'quv qo'llanma. Toshkent"Moliya-Iqtisod", 2013